

Анатолій Грітченко

ВИКЛАДАЧ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено зміст педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу у системі професійної підготовки майбутнього вчителя технологічної освіти. Зазначено роль та місце викладача у виконанні основних педагогічних завдань щодо активізації навчальної, пізнавальної, наукової, творчої та самостійної діяльності студентів на продуктивному рівні, що сприяє розвитку у майбутнього вчителя впевненості у швидкій адаптації до педагогічної роботи в освітньому середовищі загальноосвітньої школи.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, викладач, педагогічна діяльність, система професійної підготовки, майбутній вчитель технологічної освіти.

З перетворенням України на самостійну державу, розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу нашого народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства країни. Тому основними цілями професійної освіти у сучасних умовах розвитку суспільства є підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, здібного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного вдосконалення, соціальної та професійної мобільності.

Які б реформи і модернізації не проводилися у сфері народної освіти, які б науково обґрунтовані шляхи її перебудови не намічались, усі вони кінець кінцем замикаються на вчителів [3]. Педагог – головний засіб навчально-виховного процесу, зразок для наслідування. При підготовці вчителя, як зазначає А. Піскунов [2], доводиться вирішувати надзвичайно складне завдання формування еталонної для учня особистості педагога, яка повинна володіти необхідним арсеналом знань і вмінь, необхідних для здійснення багатопланової виховної діяльності. Щоб добре навчати своєму предмету, вчитель повинен не тільки володіти змістом науки, але й знати педагогіку, психологію, методику, а також володіти мінімумом практичних умінь та навичок.

У підготовці майбутніх учителів велика роль відводиться викладачам вищого навчального закладу, які володіють цінностями

педагогічної праці, новими технологіями навчання і виховання студентів, індивідуальним творчим стилем педагогічної, наукової та професійної діяльності.

Якщо раніше викладач, в основному, здійснював передачу інформації, то зараз він керує набагато складнішим процесом – виробленням у студентів активної соціальної та професійної позиції по відношенню до різноманітної інформації, до свого професійного становлення [1].

Як показує огляд наукової літератури, дослідження вказаної проблеми розглядається у контексті формування професійних вимог до фахівця (В. Введенський, С. Демченко, М. Корець), нового підходу до розробки освітніх стандартів (О. Коберник, В. Сидоренко), вивчення змісту професійно-педагогічної діяльності викладача (Л. Араліна, А. Кірсанов, Н. Петрова, О. Харитоновна), оцінки професійно-педагогічної майстерності викладача (Ю. Крилова, Н. Кузьміна) тощо. Мета робіт цих учених, в основному, направлена на з'ясування умов, чинників, критеріїв майстерності педагога, розробку шляхів її вдосконалення. Проте, зміст педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу, його роль та місце у системі професійної підготовки майбутнього вчителя технологічної освіти розкрито недостатньо.

Мета статті – з'ясування ролі та місця викладача вищого навчального закладу у виконанні основних педагогічних завдань щодо активізації навчальної, пізнавальної, наукової, творчої та самостійної діяльності студентів на продуктивному рівні, що сприяє розвитку у майбутнього вчителя технологічної освіти впевненості у швидкій адаптації до педагогічної роботи в освітньому середовищі загальноосвітньої школи.

Осмишуючи роль викладача у підготовці майбутнього вчителя технологічної освіти, автор переконаний, що вона, в першу чергу, визначається якістю виконуваного ним комплексу навчально-виховних завдань. Причому ефективність їх вирішення залежатиме від вибору оптимальних засобів, форм і методів, направлених на розвиток особистісних якостей фахівця у відповідності до сформованих знань, умінь та навичок.

У ході наукових досліджень ми вивчали досвід роботи провідних учених-педагогів і психологів, що займаються підготовкою педагогічних кадрів. Кожен з них по-своєму розглядає вирішення проблеми професійної підготовки студентів, відводячи чималу роль окремим формам і методам навчання, направленим на активізацію навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів. На відміну від раніше проведених, наші дослідження показують, що пізнавальна активність студентів значно зростає, якщо викладач використовує різні методи та форми навчання на основі дидактичних принципів з урахуванням індивідуальних здібностей студентів та їх інтересу до предмету вивчення. Ці умови направлені на

розвиток основних психологічних якостей особистості майбутнього вчителя, озброєного прогресивною системою, «сформованою як творча, соціально активна особистість, що уміє нешаблонно мислити, професійно діяти, створювати суспільні цінності» [3, с. 3]. Вибір форм, методів, засобів та об'єктів навчання необхідні для створення у студентів системи думок, аналізу, узагальнення. Тому викладачеві, з опорою на дидактику, необхідно організовувати і проводити заняття так, щоб вони впливали на пам'ять, мислення, зорове і слухове сприйняття і розвивали сенсорномоторні якості, інтелект майбутнього вчителя, його естетичні почуття.

Система підготовки майбутнього фахівця включає формування у нього відповідних знань, виховання і розвиток необхідних якостей особистості, які обумовлюються особливостями майбутньої професійної діяльності. Процес професійної підготовки вчителя технологічної освіти носить специфічний характер. Ця специфіка визначається цілями навчально-виховних завдань та відповідністю до концепції освітньої галузі «Технологія» і, на наш погляд, повинна відображати комплексну підготовку майбутнього вчителя на основі міжпредметного зв'язку техніко-технологічних та психолого-педагогічних дисциплін.

Нині перед професорсько-викладацьким складом вищого навчального закладу стоять складні завдання щодо підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, що володіють предметними знаннями, досягненнями у виробничій сфері та передовому педагогічному досвіді; формування у студентів наукового світогляду, високих етичних і громадянських принципів та ідеалів, залучення їх до наукових досліджень, які б мали теоретичну і практичну значущість, розробки та вдосконалення навчальних програм з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки тощо. Для цього викладачам необхідно вишукувати різні шляхи залучення студентів до наукової діяльності, проведення тематичних вечорів, навчально-методичних заходів, виставки творчих проектів, організації студентських конференцій тощо. Тому на технолого-педагогічному факультеті Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини щорічно влаштовуються виставки творчих робіт студентів у вигляді виготовлених власноруч виробів з різного роду природних матеріалів, конструкцій засобів механізації та автоматизації виробництва, лабораторних установок, курсових та дипломних проектів тощо.

Організаторські завдання викладача направлені на проведення різних форм навчання, залучення студентів до виконання різного роду завдань з предмету навчання. Зважене використання тих або інших способів вирішення викладачем-предметником цих завдань впливає на розвиток у студентів умінь самостійно здійснювати навчально-пізнавальну діяльність. Від того, де і коли проходять заняття із студентами, залежить ефективність формування у них необхідних умінь і навичок. Це можуть бути навчальні

та методичні кабінети, виробничі та дослідницькі лабораторії університету, навчально-дослідні ділянки агробіостанції, наукові лабораторії дослідницьких установ, промислові цехи та сільськогосподарські угіддя, школа, станція юних техніків тощо.

Викладач, виконуючи свої організаторські функції, виховує у студентів дисциплінованість, відповідальність, обов'язковість, терплячість, пошану до праці представників усіх галузей виробництва. Добре поставлена організаторська робота зі студентами розвиває у них інтерес та уважність, уміння узагальнювати, аналізувати і робити висновки. Значне місце у цьому процесі відводиться навчальним педагогічним та технологічним практикам.

Вирішення комунікативних завдань допомагає викладачеві встановити навчально-ділові взаємини зі студентами і студентів між собою, що особливо важливе в організації колективної праці на виробничих ділянках. Комунікативні якості майбутнього вчителя розвиваються у процесі їх освітньої діяльності під впливом колективу, в якому він навчається, і його викладачів. Тому викладач допомагає майбутньому вчителю знаходити правильні рішення для подолання психологічних бар'єрів несумісності у студентському колективі, що особливо важливо при роботі у виробничому середовищі підприємств, при виконанні наукових досліджень, при проходженні педагогічної практики у школі тощо.

Комунікативні функції викладача стабілізують прямі та зворотні зв'язки між ним і студентами. Тому викладачами кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій застосовуються такі методи, які б сприяли розвитку особистісних якостей майбутнього вчителя у ході аудиторних занять, екскурсій, суспільно-корисних заходів. Досвід показав, що сформовані при кафедрі різні проблемні групи поліпшують зв'язок викладачів зі студентами, сприяють вирішенню проблем колективних взаємин у навчальній і трудовій діяльності студентів. У цілому комунікативні функції викладача сприяють розвитку педагогічних знань і умінь у майбутніх вчителів. Велика відповідальність за вирішення комунікативних завдань лежить на всьому колективі кафедри, що позитивно, як показує досвід нашої роботи, позначається на виконанні мети підготовки вчителя до майбутньої трудової діяльності.

Спостереження за поведінкою студентів при виконанні індивідуальних завдань, за їх відношенням до навчального процесу сприяють своєчасному коректуванню їх навчальних досягнень з предметів, ефективному вирішенню організаторських, конструктивних, комунікативних та інших навчально-виховних завдань, направлених на вдосконалення підготовки майбутніх вчителів, активізацію їх навчально-пізнавальної діяльності.

У результаті спостережень за участю студентів у науковій роботі

були виявлені ефективні методи розвитку творчих якостей майбутнього вчителя і вирішені організаційні завдання розширення науково-дослідної роботи студентів з тематики кафедри. Спостереження за виконанням студентами завдань педагогічної практики сприяли розробці нових рішень для поліпшення навчально-методичної роботи зі студентами.

Інформаційні завдання викладача найкращим чином забезпечують обмін інформацією між ним і студентом шляхом прямого і зворотного зв'язку. Для вирішення цих завдань викладач використовує різні форми і методи навчання, в яких найчастіше спостерігається цей зв'язок. Авторитет викладача серед студентів багато у чому залежить від того, наскільки він сам інформований про досягнення розвитку науки, освіти та виробництва. Це важливо для всіх викладачів, якої б базової освіти вони не мали (педагогічну, інженерну тощо). У спілкуванні зі студентами йому доводиться відповідати на різні питання та обмінюватися інформацією. Викладач учить майбутнього вчителя самостійно вести пошук інформації з питань, що їх цікавлять. За допомогою конструктивних та організаторських функцій викладач допомагає студентові вирішити ці завдання.

Наші дослідження показали, що пошук нових методів проведення семінарських занять, екскурсій, зустрічей, бесід з провідними вчителями, ученими і фахівцями сприяють вирішенню інформаційних завдань. Студенти при цьому отримують не тільки нову інформацію, але й ознайомлюються з її джерелами. Досвід роботи викладачів на технологічно-педагогічному факультеті УДПУ показує, що необхідно використовувати будь-які можливості для зустрічей з ведучими ученими, що працюють на факультеті, в університеті або в інших навчальних і наукових установах. Не дивлячись на те, що деякі з них є викладачами і студенти зустрічаються з ними на лекціях, додаткові зустрічі і бесіди необхідні, оскільки у ході навчальних занять ученим не достатньо часу, щоб детально познайомити студентів зі своєю науковою роботою, дати інформацію з питань, що їх цікавлять. Вирішення інформаційних завдань корисне для зміцнення ділових контактів із учителями шкіл, особливо сільських, куди необхідні новини приходять часто із запізненням. Обмін інформацією між викладачем і студентом може активно вплинути на хід впровадження у сільській школі завдань освітньої галузі «Технологія».

Зазначимо, що викладач вищого навчального закладу, виконуючи навчальні, виховні, розвивальні завдання, управляє практично всіма процесами в освітній діяльності студентів: розвиває у них інтерес до предмету вивчення, навички наукового сприйняття предмету, його місце і значення у навчально-виховному процесі учнів, виховує пошану і любов до праці. На базі знань, які дає викладач як фахівець, як педагог і як учений, формується політехнічний кругозір майбутнього вчителя технологій. Набуті ним навички наукового мислення, з розвиненими

вольовими якостями, з умінням аналізувати і усвідомлено сприймати свою майбутню спеціальність і її роль у навчально-педагогічній діяльності, допомагають студентів швидко адаптуватися в освітньому середовищі загальноосвітньої школи.

Таким чином, аналіз наукової літератури і наш досвід роботи вказує на те, що рівень наукового пізнання студентів, розвиток їх самостійності, виховання у них принципово нового відношення до своєї спеціальності залежить від ефективної педагогічної діяльності викладачів. Освітні завдання викладачів входять у комплекс загальнопедагогічних завдань вищого навчального закладу і знаходять своє відображення у системі підготовки майбутнього вчителя технологічної освіти. Теоретико-методичний підхід до вирішення цього комплексу освітніх завдань розроблений і перевірений нами на практиці та пропонується до використання у підготовці майбутнього фахівця у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Исаев Е. И. Университетская педагогическое образование: новая парадигма в подготовке педагогов / Е. И. Исаев // Тульская школа. – 1994. – № 4. – С. 11–13.
2. Пискунов А. И. Профессионально-педагогическая подготовка будущего учителя / А. И. Пискунов // Советская педагогика. – 1985. – № 2. – С. 42–47.
3. Слостенин В. А. Учитель и время / В. А. Слостенин // Советская педагогика. – 1990. – № 9. – С. 3–9.